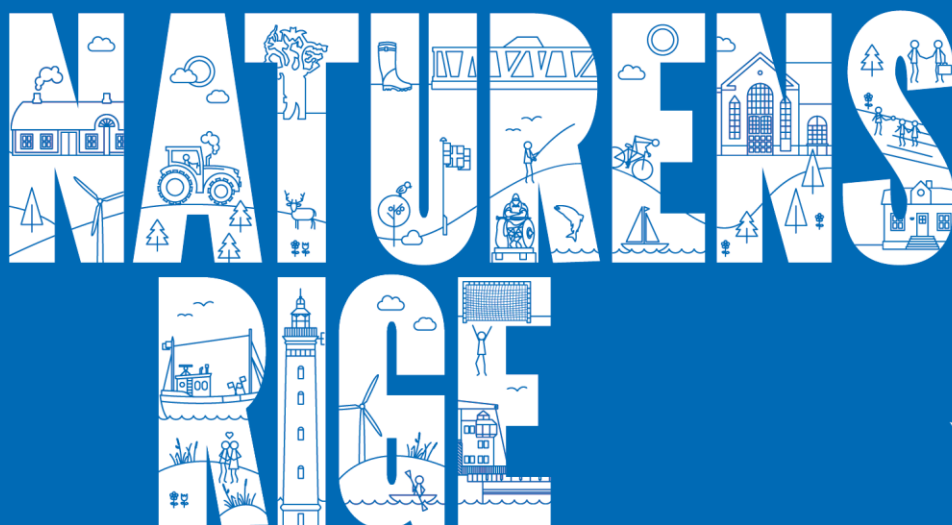

RAPPORT

Øget adgang til det åbne land

// December 2017

Ringkøbing-Skjern
Kommune

Indholdsfortegnelse

1. Indledning.....	3
2. Udfordringer ved etablering af stier i det åbne land	5
3. De fire sogne	7
3.1 Lyne	9
3.2 Vorgod-Barde	11
3.3 Spjald.....	14
3.4 Borris.....	17
4. Generelle betragtninger.....	20
5. "Værktøjskasse" for etablering/markering af stier i landdistrikter.....	22

Friluftsrådet

Støttet med udlodningsmidler til friluftsliv

1. Indledning

I Vestjylland har vi mest natur pr. indbygger. Dette blev beskrevet i "Nyt fra Danmarks Statistik" den 6. februar 2017. Her har vi mere end 4.000 m² natur pr. indbygger i form af både skov og lysåbne naturtyper som hede og klitter, enge og moser. Dette er naturligvis glædeligt for vestjyderne, men meget tyder på, at der ikke er en følelse af at have adgang til denne natur, som så mange af os, har lige udenfor døren.

At kunne komme ud i den bolignære natur, er et fokuspunkt for mange landdistrikter, da det er denne, der kan benyttes flere gange om ugen. Imidlertid opleves det som en meget kompleks og svær opgave at gå i gang med.

Ønsket i landdistrikterne har baggrund i fokus på øget bosætning, da det er kendt viden, at potentielle tilflyttere orienterer sig om muligheden for at benytte den omkringliggende natur, men der er også fokus på den øgede livskvalitet stierne kan medføre for de der allerede bor i landdistrikterne. Der behøver ikke at være naturperler på de rekreative stier, ofte er det blot et ønske om at komme lidt væk fra de trafikerede veje.

For at stierne opfylder de rekreative ønsker, er der flere aspekter der kommer i spil:

- Nærhed har betydning for hvor ofte et område bliver besøgt.
- Det at kunne opleve naturen er vigtigt, også gerne sammen med børn. De nære naturoplevelser, hvor man ser levende dyr og planter på tæt hold kan være de største. Det er gennem de hyppige betragtninger af naturen, der går sin gang hen over året, at man lærer naturen at kende og tager den til sig og får en daglig portion livskvalitet.
- Adgangsmuligheder i form af stier hen til og rundt i et område er væsentlige i forhold til vores tilhørsforhold til et område. Måske de ikke anvendes hyppigt, men at have muligheden er vigtigt, og de har betydning for os, når vi ønsker at vise vores hjemegn for vores gæster. Herved får vi en lokal stolthed.
- De fleste ønsker den stille naturoplevelse, men også at friluftslivet samtidig løbende bliver meget mere mangfoldigt, og at nogle aktiviteter tiltrækkes af særlige forhold eller faciliteter (f.eks. særlige typer stier som ridentier, mountainbike stier, naturlegepladser med mere).

Nogle vil fremføre, at naturen er der – og at man jo blot kan tage ud i den. Desuden har vi alle forskellig naturopfattelse. For nogle vil korn- og rapsmarker også være natur. Dette projekt har med al tydelighed vist, at den bynære natur ganske vist er der i et vist omfang, men meget få kender til reglerne for færdsel i det åbne land, og har den opfattelse, at det groft sagt kun er på asfalterede veje, at man frit kan færdes. Derfor er der relativt få der benytter naturen.

Dertil har projektet vist, at der er et stort behov for, at landdistrikterne får lavet kort som viser, hvor man kan komme ud i naturen og hvilke muligheder området byder på. Nogle personer har boet i et område i årtier uden at have kendskab til eksisterende markveje og frit tilgængelige skove. Og nogle steder har nye tilflyttere på borgermøde fremført, at man ikke aner, hvordan man får kendskab til, hvad deres nye egn har af muligheder.

Projektet har således ikke omhandlet de vidtstrakte naturværdier der findes i Vestjylland, og som man kan tage sin bil og køre hen til, men nærmere den natur der er til daglig benyttelse og dermed er placeret bolignært i landdistrikterne.

Øget adgang til det åbne land

Sti nord for Lyne.

Markvej ved Borris, som fører ned til marker langs Skjern Å. Markvejen løber gennem et lille hedeområde.

2. Udfordringer ved etablering af stier i det åbne land

Adgangen til veje og stier i det åbne land er omfattet af Naturbeskyttelsesloven som siger, at man her må cykle og færdes til fods, evt. med hund i snor. Ridning vil de fleste steder være tilladt, men der kan være særlige tilfælde, og ejeren kan skilte et forbud.

Væsentlige adgangsveje der ikke længere eksisterer

De mistede markveje er oftest et udtryk for landbrugets strukturudvikling. Landbrugsbedrifterne er blevet store og marker er slået sammen for at effektivere markdriften med de store maskiner der anvendes i dag.

Ved sløjfning af markveje bliver de der bor i landdistrikterne henvist til de trafikerede veje, som ikke er gjort bredere i takt med at meget tung trafik er kommet til.

I dag er det ikke blot i de perioder, hvor der foregår markarbejde, at der er tung trafik til og fra landbrugsbedrifterne. Decentrale biogasanlæg etableres og der transporteres derfor enorme mængder gylle på indfaldsvejene. Derudover fragtes der foder til bedrifterne over store afstande, fragtes dyr og hentes mælk i transportere som slet ikke er dimensioneret til vejenes bredde. Dette betyder, at de bløde trafikanter; gående, cyklister og ryttere, i langt højere grad føler sig sårbare på disse veje – i sær sammen med børn.

Kvaliteten af friluftslivet og naturoplevelsen vil derfor være større, hvis man har mulighed for at komme væk fra indfaldsvejene til byerne, hvorfor de eksisterende markveje er så væsentlige.

Der er lavet analyse af, hvilke adgangsveje der over tid er mistet i de fire sogne. Analysen er udført ved at sammenligne luftfotos fra 1995/1999 med luftfotos fra 2016.

De mistede markveje giver ikke alle et lige stort tab. Nogle af vejene har blot ført fra bedriften og ud i marken, hvor den ender blindt, men har disse veje en vis længde, er det klart, at det også er et tab.

Imidlertid ses det af analysen, at nogle sløjfede markveje har fjernet adgang til anden natur og har gjort det umuligt med stifløjfer.

Der er offentlig adgang på beskyttede naturtyper og udyrkede arealer, og der hvor adgangsvejen er sløjfet, har lokalbefolkningen mistet en værdifuld bolignær naturoplevelse.

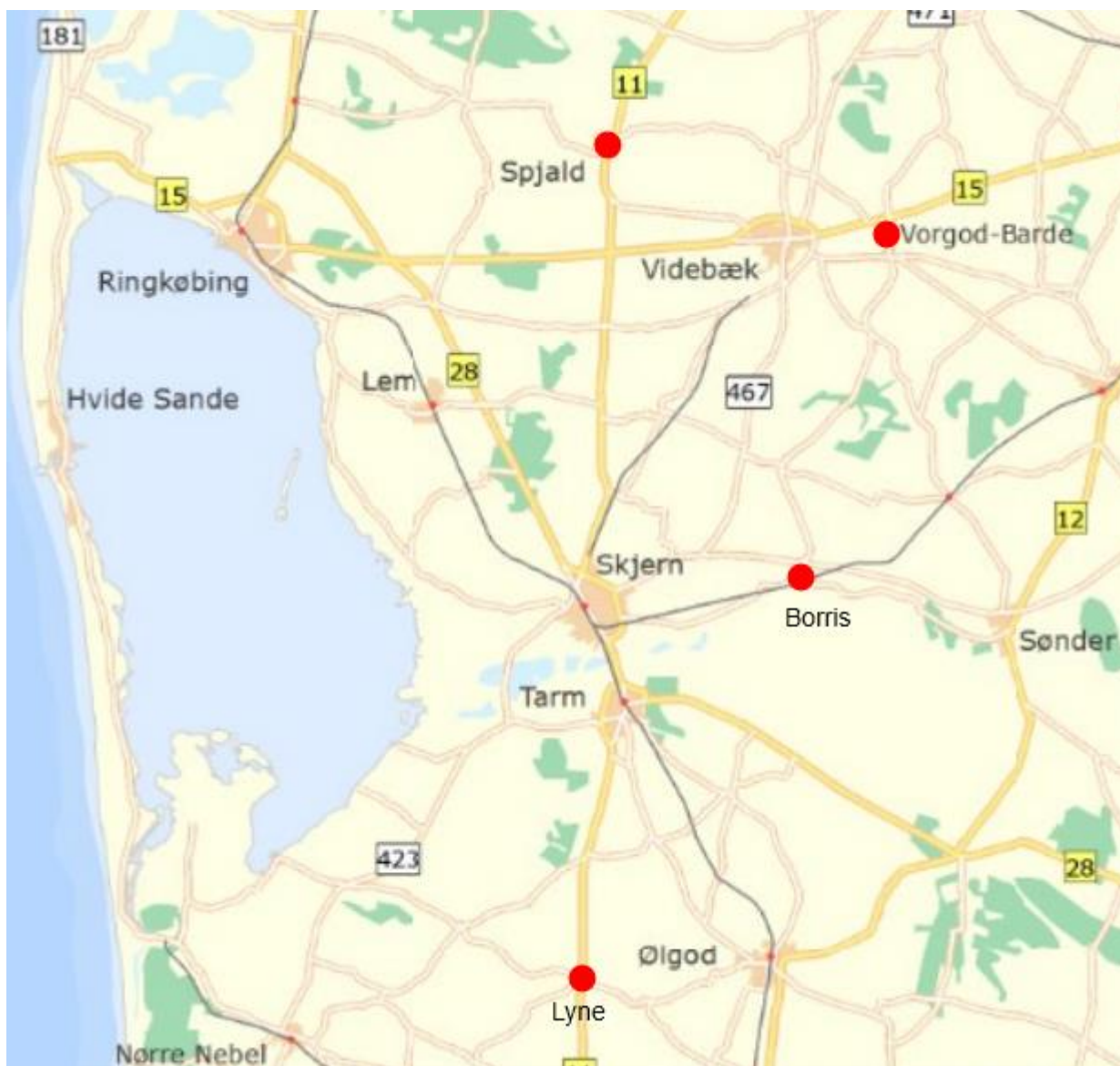

Bane Danmark er ved at lukke mange af disse jernbaneoverskæringer i Borris Sogn af sikkerhedsmæssige hensyn. Dette er også en faktor som yderligere besværliggør adgang i det åbne land. Jernbaneoverskæringen på billedet bibeholdes dog og indgår i en ny bynær sti, idet en fjernet markvej genopstår som trampesti.

3. De fire sogne

I projektet er der arbejdet med fire meget forskellige sogne. Det var ønsket, at have en spredt geografisk beliggenhed i Ringkøbing-Skjern Kommune, som arealmæssigt er landets største kommune. Dernæst blev sogne med interesse for projektet naturligt valgt.

Et sogn havde tilkendegivet stor interesse for projektet, men faldt fra, da man ikke kunne finde lokale ressourcer til at tage fat på opgaven. Dette sogn vil gerne med i projektet på et andet tidspunkt, hvor andre aktuelle sogneopgaver ikke kører på højtryk.

Geografisk placering af de fire sogne i Ringkøbing-Skjern Kommune.

©Geodatastyrelsen

Øget adgang til det åbne land

Væsentlige forskelligheder i de fire sogne:

- geografisk beliggenhed
- naturbundne forskelle
- forskellige i deres tilgang til opgaven – alderssammensætning i arbejdsgruppen, antal personer på opgaven, ønsker til output (vandring – cykling- kano)
- forskellige udgangspunkter for hvad der friluftsmæssigt allerede er etableret i sognet
- stor forskel i hvilket materiale som sognene ønsker at benytte fremadrettet. Nogle har helt klart den opfattelse, at en papirfolder er det vigtigste, mens andre slet ikke ønsker en papirfolder, men kun ønsker en elektronisk version.

På grund af blandt andet ovenstående er "springet", som de enkelte sogne har taget i forbindelse med projektet, meget forskelligt.

Nogle steder har projektet affødt en stor nysgerrighed omkring lokalområdets potentialer indenfor friluftsliv og natur. Det har hos nogle også givet anledning til at grave i den lokale historie og lokalarkiverne har i den forbindelse fået endnu en lokal værdi.

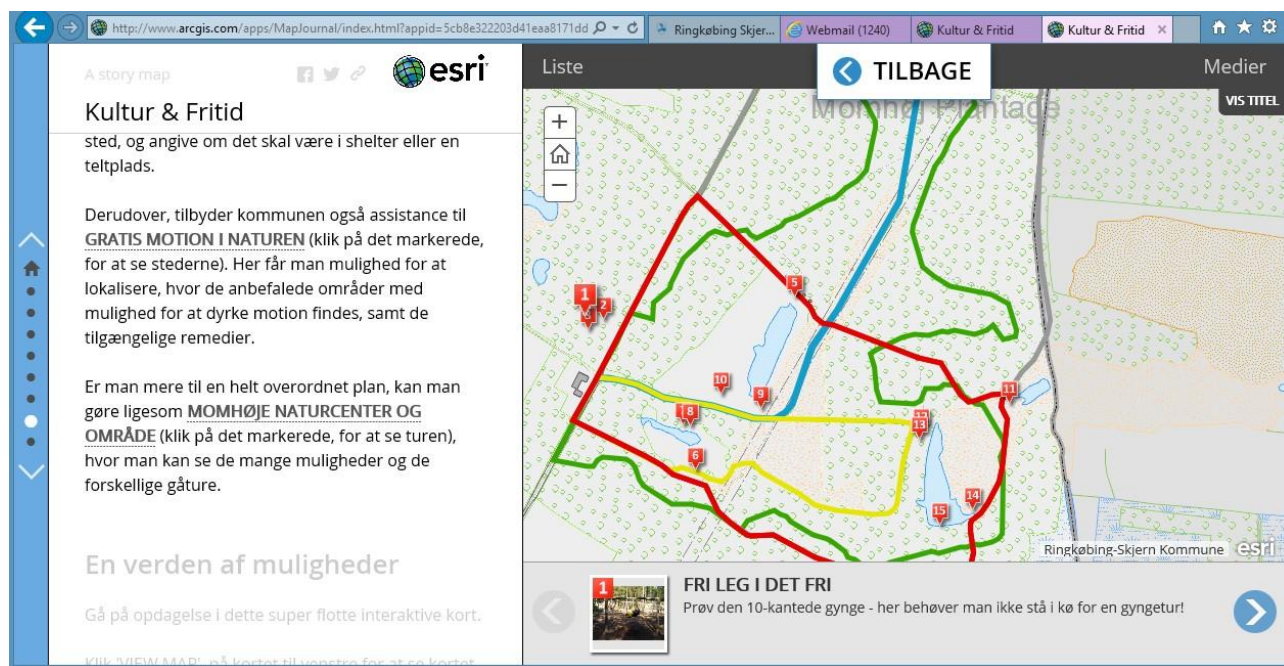
At få vakt interessen for det sted man bor – uanset om det er med henblik på rekreativ udnyttelse af det åbne land eller det er med fokus på historien i området - er med til at give en lokal stolthed som kan have en afsmittende effekt. At gå på opdagelse i sit eget område og finde små perler og gamle kulturspor, som man nyder at vise frem for gæster er også identitetsskabende. Mange af landdistrikterne har selv haft en tendens til at tale områderne ned – en lokal stolthed kan være med til at vende denne tendens.

Disse bløde bakker gemmer på en slugt med kildefremspring, som er ukendte for de fleste i Spjald.

Øget adgang til det åbne land

De fire sogne er samtidig pilotområder og skal afprøve Ringkøbing-Skjern Kommunes idé om en web-app, som skal vise lokalområdets rekreative muligheder. Her skal kunne udvælges vandre-, løbe-, ride- og cykelruter i lokalområdet. Desuden vises parkeringspladser og overnatningsfaciliteter i web-appen. Borgerforeningerne skal selv kunne bestemme, hvad de finder relevant at deres web-app skal vise. Borgere og folk på tur i området, skal kunne tilgå denne web-app på byens hjemmeside, som i disse fire byers tilfælde administreres af byens borgerforening.

Ovenstående billede viser Ringkøbing-Skjern Kommunes web-app, hvor ruterne skal ligge tilgængeligt, og hvor man kan vælge ruter til og fra, og indstille zoomniveau, som man selv ønsker.

3.1 Lyne

Sognet har med sin geografiske placering i yderkanten af kommunen grænse til anden kommune og region. De naturlige samarbejdsbyer omkring forskellige tiltag i sognet er beliggende udenfor kommunen.

Hovedudfordringen i forhold til at komme ud i naturen er, at byen gennemskæres af stærkt trafikerede veje. Hovedvej A11 går nord-syd, og har ikke en tilknyttet cykelsti, samt flere øst-vest orienterede veje som også er stærkt trafikerede med tung trafik. Ingen af disse veje egner sig til cykling, vandring eller ridning og netop derfor er det så væsentlig at der findes muligheder for at komme væk fra vejene og finde ro.

I byens borgerforening er der helt klart den holdning, at uanset om der fuldt ud er lovlig adgang, så bestemmer lodsejeren suverænt om en sti kan markeres på et kort. Det vil sige, at alle lodsejere er spurgt til deres holdning til offentlighedens adgang, og mener lodsejeren ikke at markvejen skal markeres på kortet, så bliver den det ikke. Dette gør sig også gældende selvom det er en vej der er "kendt" og flittigt benyttet og selvom adgangen er attraktiv for sognets borgere.

Der er imidlertid kommet mange nye spændende stier på kortet. Nye ruter er etableret, og nogle lodsejere har været positive overfor ny færdsel tæt på stuehus.

Kommunens velvillighed til at finansiere bord-/bænkesæt, skilte, markeringspæle og spang har overrasket og været meget gunstig for det store arbejde der er lagt i projektet.

Der blev lavet kort med ejerangivelse til brug for arbejdet med at få kontaktet de forskellige lodsejere.

Øget adgang til det åbne land

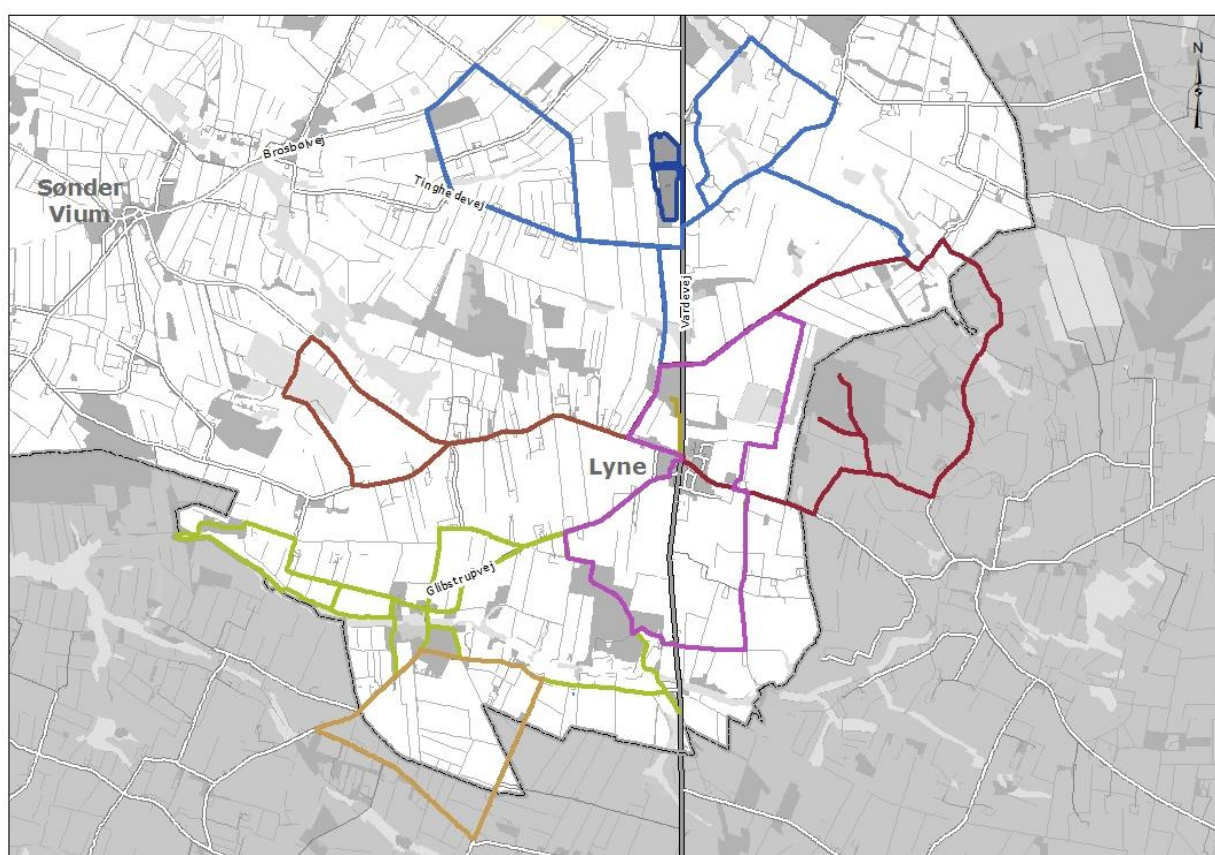
Det er tilkendegivet, at disse kort har været en meget stor hjælp. Ingen i borgerforeningen havde kendskab til kortværktøj.

Der har dog også været modstand fra landmænd, og i særdeleshed jægere, som mener, at offentlighedens adgang på markveje forstyrrer vildtet i en grad som er uønskelig. Denne holdning betyder, at flere markveje og stisløjer ikke er blevet indtegnet på kortet.

Da de stier og ruter som borgerforeningen ønskede – og kunne få opbakning til fra lodsejerne – var indtegnet på kort, blev de præsenteret på borgerforeningens hjemmeside for kommentarer og evt. yderligere ønsker fra sognet.

Der er derudover holdt et borgermøde omkring projektet i tilknytning til foreningens generalforsamling.

Stikort Lyne:

©Geodatastyrelsen.

I Lyne er der blevet etableret flere kilometer nye trampestier på steder, hvor offentligheden ikke har adgang efter regler i Naturbeskyttelsesloven.

Der er etableret nye stier, og Ringkøbing-Skjern Kommune har anlagt en spang, således at man fra Lyne kan vandre til et smukt fredet område omkring Starbæk Mølle. Ved søen har kommunen tillige opstillet et bord-/bænkesæt. Tidligere kunne man kun komme til det fredede område fra Lyne ved at færdes på den stærkt trafikerede hovedvej A11.

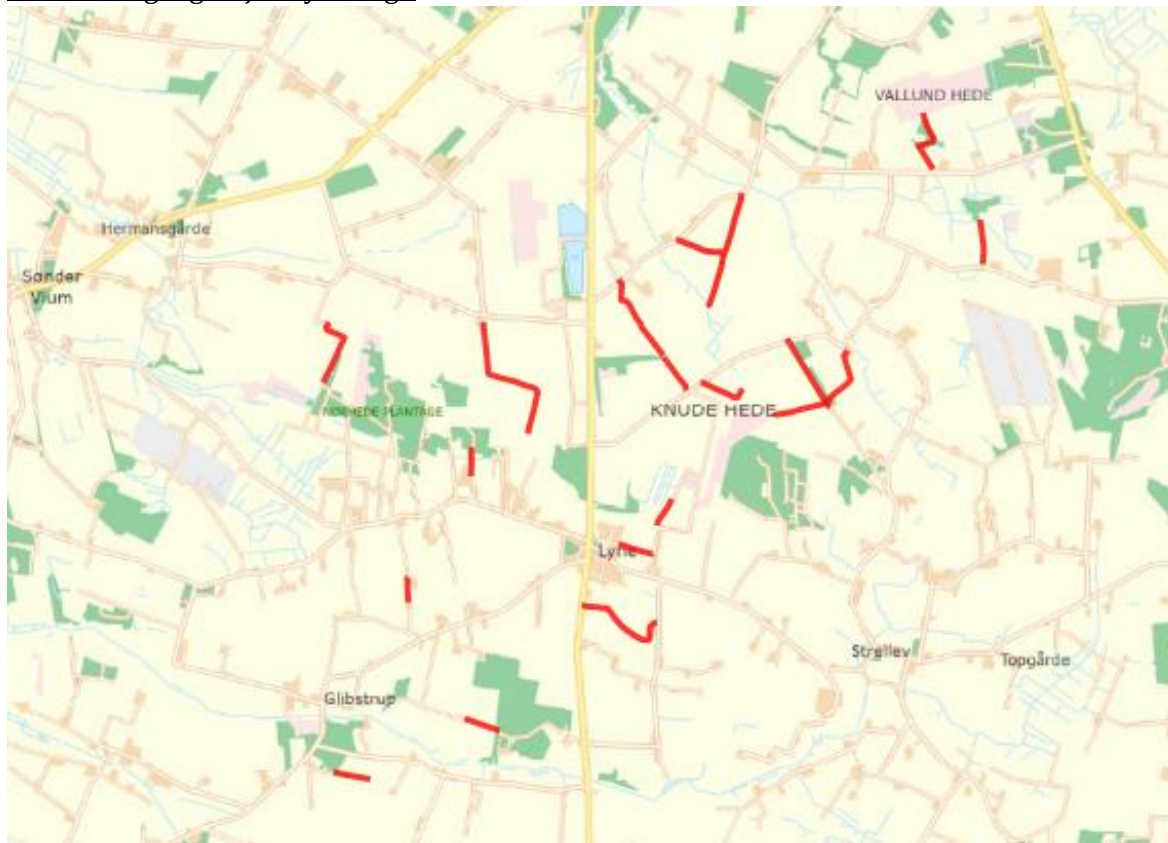
Der er i projektet blevet åbnet op for adgang til Billeskoven – en dejlig skov, hvor mange lokale borgere inden projektet har haft den opfattelse, at skoven ikke var offentlig tilgængelig. Det

Øget adgang til det åbne land

informationsmateriale der er blevet udarbejdet (folder, stikort på Lyne Borgerforenings hjemmeside samt stikort på Ringkøbing-Skjern Kommunes hjemmeside) i forbindelse med projektet, skal gerne gøre, at denne opfattelse ændres.

Nogle af stierne der markeres i Lyne sogn er beliggende i Varde Kommune. Dette er imidlertid kun naturligt i de landsbyer som er beliggende tæt på kommunegrænsen. I Lyne er det særdeles naturligt, da mange børn i Lyne Friskole kommer fra både Strellev og Kvong.

Mistede adgangsveje i Lyne sogn

©Geodatastyrelsen

På kortet ovenfor er vist de markveje der er fjernet gennem tiden.

Nogle af de sløjfede markveje har netop betydet at stisløjfer er fjernet, adgang til hede er fjernet og sammenhæng mellem to områder helt er gået tabt.

Det er altså veje som kunne have givet adgang til en rundtur og ikke blot veje der ender blindt i en dyrket mark.

3.2 Vorgod-Barde

Sognet er beliggende i den østlige del af Ringkøbing-Skjern Kommune. Naturmæssigt er sognet meget "forkælet" med Vorgod Å i baghaven mod øst og nord. Åen giver dog imidlertid også en fysisk begrænsning, da den jo naturligvis kun kan passeres de steder, hvor der er bro over åen.

Langs med åen er der mange naturbeskyttede arealer, hvor der i princippet er offentlig adgang, men borgerforeningen i Vorgod-Barde ønsker ikke at markere færdsel på steder, hvor lodsejeren ikke ønsker det.

§3-naturbeskyttede arealer langs Vorgod Å.

©Geodatastyrelsen

Mellem de to byer er der en del ejendomme, hvorfor der også er relativt mange mindre trafikerede veje og markveje.

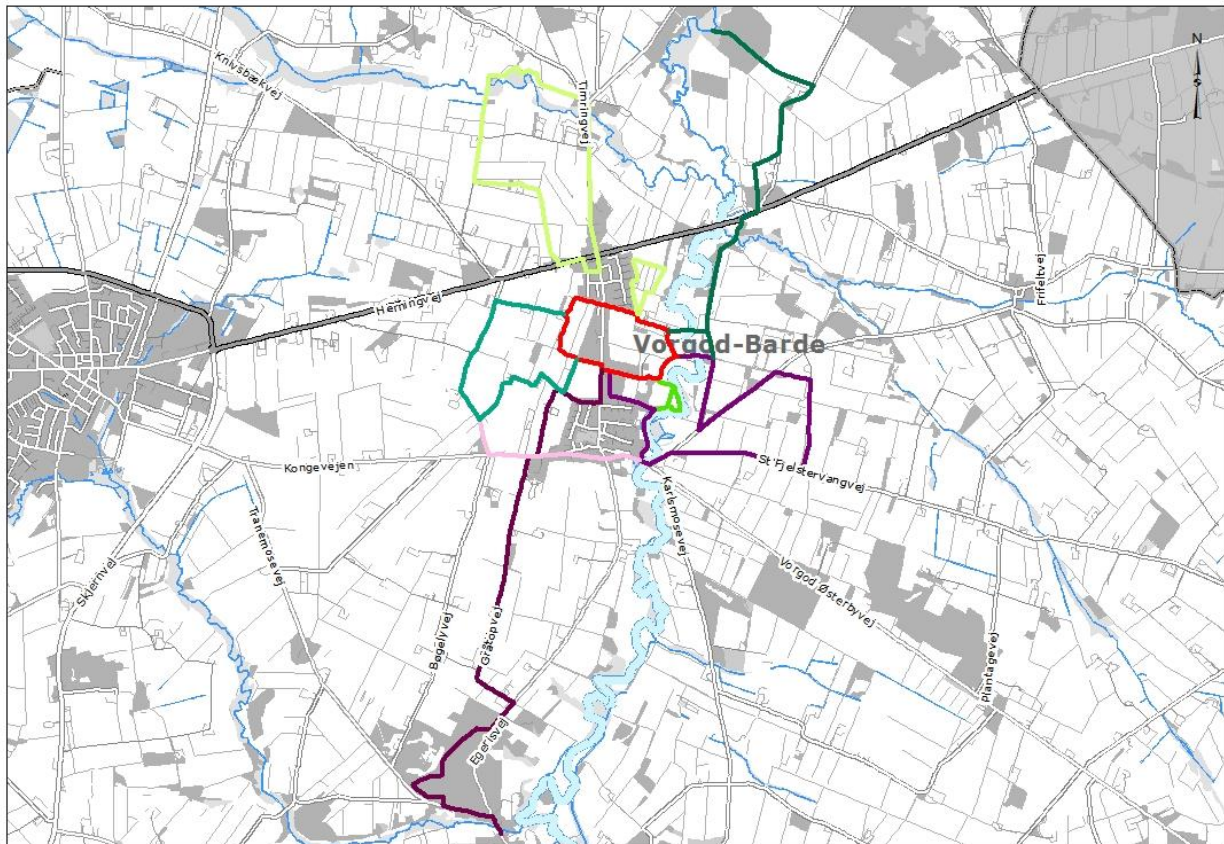
Udfordringen bestod for sognet i at få markeret de markveje med særlig rekreativ værdi og få lokaliseret de naturarealer, hvor færdsel er et ønske, med henblik på at få sammenkædet eksisterende markveje. Sognet har rigtig meget at byde på, men for de fleste er de mange naturperler en velbevaret hemmelighed.

Meget hurtigt i processen kom det frem, at der for sognet var behov for både en folder over stier og en folder om kanosejls på Vorgod Å. Folderne har relevans for de bosiddende i sognet, men også for de turister der kommer til området. Kanofolderen vil blive udarbejdet uafhængigt af dette projekt.

Der er i sognet allerede lavet rekreative tiltag som tre primitive lejrpladser og fem-seks ophalerpladser ned til Vorgod Å som udmunder i Skjern Å mod syd.

Øget adgang til det åbne land

Stikort Vorgod-Barde:

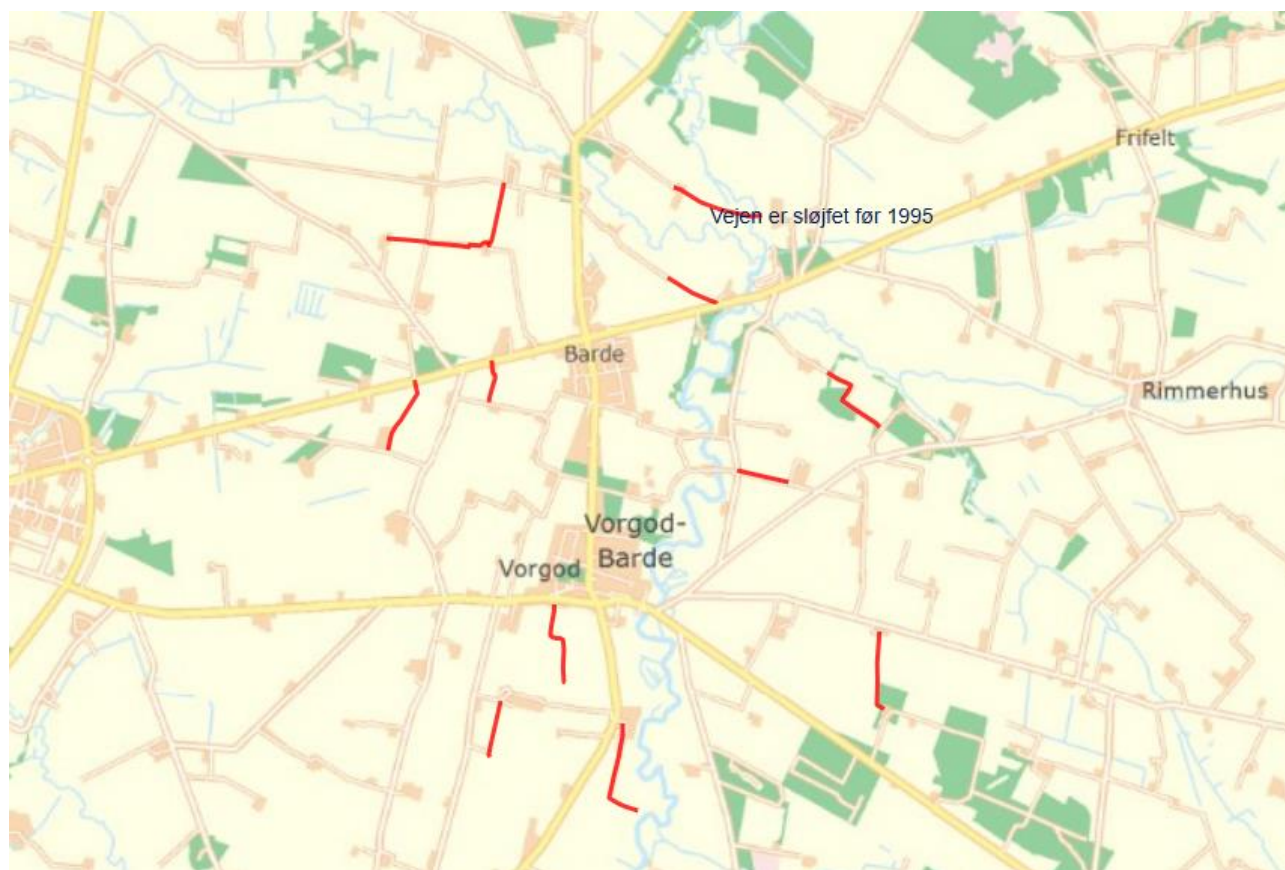

©Geodatastyrelsen.

I projektet er der via stierne blevet åbnet op for den store naturværdi der er i området. Stierne kommer helt tæt på vandløb, men der er også markeret cykelruter gennem kulturlandskabet. Endelig har man ønsket at vise, at byen også har en bynær skov mod syd – Egeris Plantage – som er et særdeles flot område.

Øget adgang til det åbne land

Mistede adgangsveje i Vorgod-Barde sogn

©Geodatastyrelsen.

De to nabobyer er næsten fysisk smeltet sammen og i det åbne land er der også en del bebyggelse. Der er derfor stadig mange mindre veje og grusveje som kan benyttes offentligt.

Landbrugets strukturudvikling har dog også her betydet, at der er markveje som er sløjfet.

3.3 Spjald

Sognet skæres igennem af den befærdede hovedvej A11, som deler området i to. Trafikken i byen er stille og rolig som følge af lysreguleringer og vejbump. Men uden for byen er trafikken voldsom og ikke egnet til færdsel for gående og cyklende. Derudover løber der tre tværgående landeveje til nabobyerne med hurtigkørende og tung trafik. Disse veje er smalle og udsigtsforholdene ringe, og de er heller ikke egnet til cyklende og gående. Mellem de nævnte veje er et net af grusveje og markveje, hvis sammenhæng er ukendt for hovedparten af beboerne i Spjald. Det er denne sammenhæng, som er blevet undersøgt, og hvor ruter er kortlagt.

Spjald er en større by med et solidt handelscentrum og gode skole- og fritidsmuligheder. Byen har arbejdet hårdt i mange år for at sikre en stabil tilflytning til området. Byen er politisk engageret og har to borgmesterkandidater i området. Selve byen er derfor godt kørende, men bliver mere og mere afskåret fra det åbne land, da der ikke længere er den samme lokale arbejdsmæssige kontakt mellem land og by.

Borgerforeningen i Spjald udgøres af unge, hvoraf flere er selvstændige erhvervsdrivende i byen. De lever selv et aktivt liv med cykling og løb i de nære omgivelser. Der er generelt ikke kendskab til

Øget adgang til det åbne land

offentlighedens adgangsregler i det åbne land, og man har den opfattelse, at grusveje og markveje er private og uden adgang. En del af grusvejene forløber tæt på stuehuse, hvilket er med til at give opfattelsen af, at vejene er private, selvom de medvirker til at binde småvejsnettet i lokalområdet sammen. Man ved derfor ikke, hvor grusveje og markveje fører hen.

Denne mangel på kendskab til adgangsreglerne i det åbne land har betydet, at Spjald ikke udnytter nettet af grusveje og markveje til friluftsliv, men primært holder sig til trafikerede asfaltveje.

Borgerforeningen i Spjald har længe ønsket at få en folder over tre løbe-ruter på 3, 5 og 10 km asfaltvej, som de bruger hvert år til Ramsing Cup. Denne folder skal på baggrund af projektet nu også indeholde 4 cykelruter og et kort over placering af deres mountainbike-rute.

Ud over den fysiske folder vil Spjald på borgerforeningens hjemmeside have flere vandre-, løbe- og cykelruter liggende, som skal være til lokalt brug for byens egne borgere.

Gennem projektets forløb har byen fået kendskab til adgangsreglerne i det åbne land både til borgerforeningens generalforsamling og på foreningens facebookside. Kendskabet til reglerne har medført, at borgere er begyndt at gå mere på opdagelse ad veje, som indtil nu har været opfattet som private uden adgang. Selvom det har betydet meget at få vished, om at man har retten til at færdes på grus- og markveje, accepterer man i Spjald by med stor forståelse, hvis lodsejere og jægere frabeder sig færdsel på grus- og markveje trods adgangsreglerne.

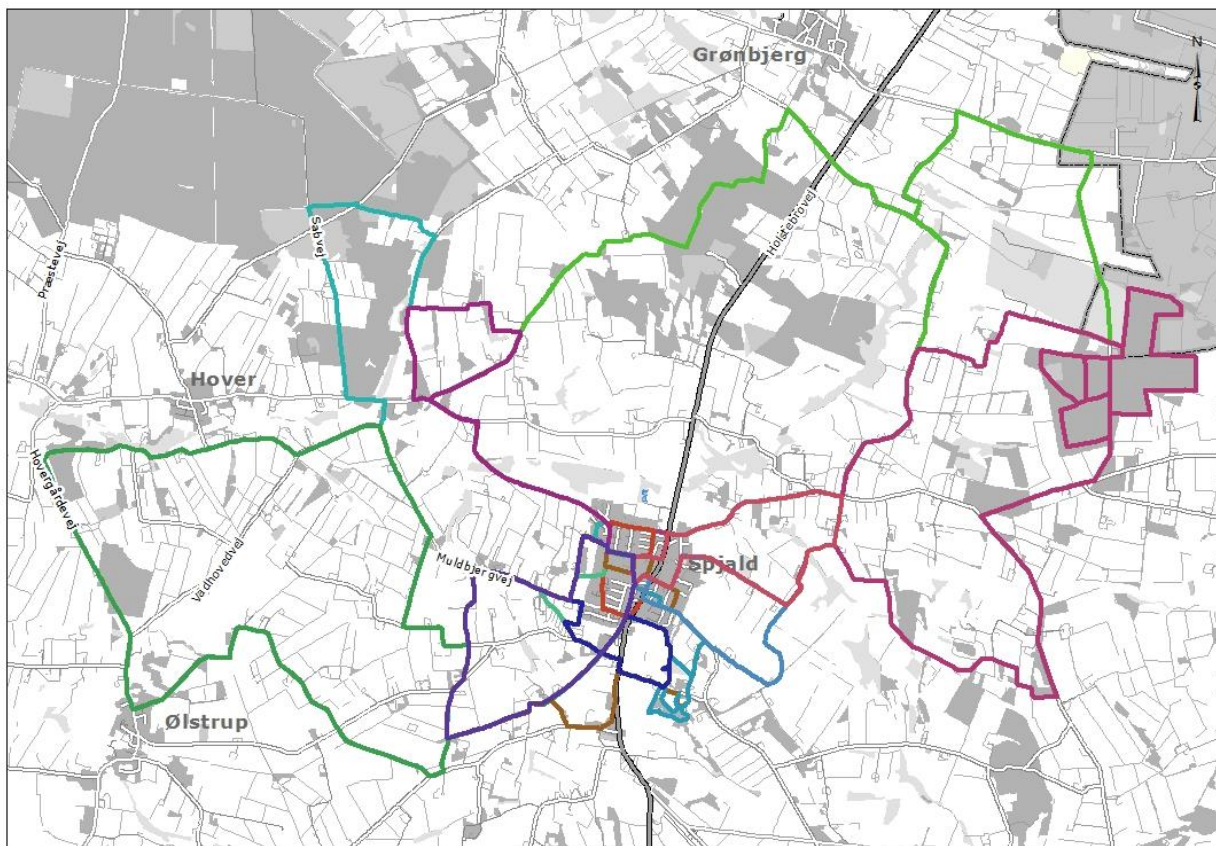
Spjald indtegner ruterne på kort uden lodsejerens samtykke og har undgået ruter, hvor veje løber helt tæt på beboelse. De nye ruter præsenteres på borgerforeningens hjemmeside og facebookside. Her er lodsejere og borgere velkommen til at indgå i dialog om ruterne.

I projektet har der været meget fokus på at genskabe og udvikle nye stier i et gammelt herregårdsmiljø syd for Spjald. I det område er der fredninger af gamle kulturspor, som ønskes synliggjort gennem skiltning og adgang. Der er i dag en efterskole, Brejninggård Efterskole, som gerne vil benytte den gamle og særegne bøge- og egeskov omkring herregården til løb og gå-ture. Området er med sine voldgrave, løvskov og herregårdsmiljø et meget smukt og attraktivt udflugtsmål for Spjald.

Kommunens vilje til at finansiere rydning, skilte og belægning til nye stier, har betydet at projektet er blevet synligt i landskabet inden projektets afslutning.

Øget adgang til det åbne land

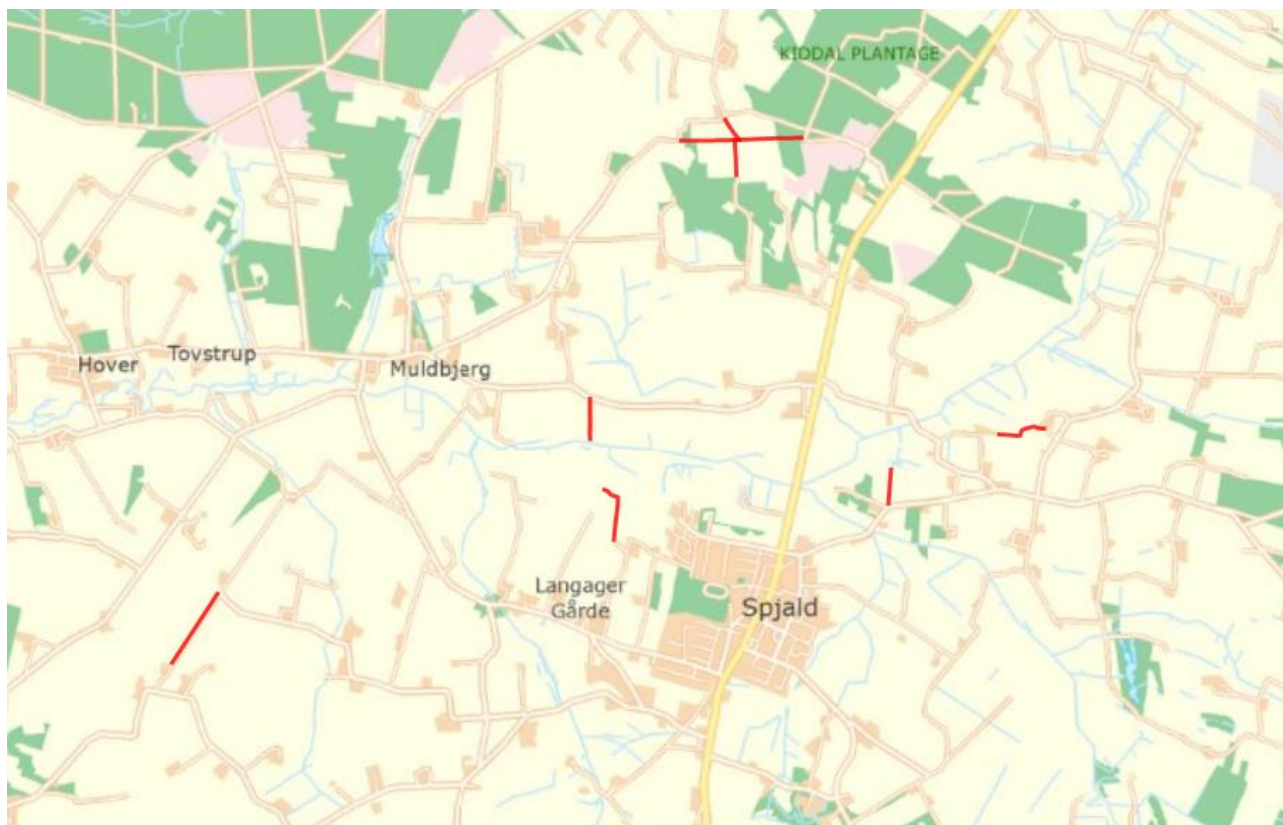
Stikort Spjald:

©Geodatastyrelsen.

Øget adgang til det åbne land

Mistede adgangsveje i Spjald

©Geodatastyrelsen.

I Spjald sogn er et mindre antal markveje forsvundet. De mistede markveje i området har betydet, at der ikke er adgang til mindre naturarealer som fugtige områder og skovbevoksninger. I Omme Bakker er adgangen og mulighed for rundture blevet reduceret. Generelt er der i dag mange gamle markveje bevaret i området.

3.4 Borris

Sognet er med sin placering lige nord for Skjern Å og i forhold til overordnet dansk infrastruktur af hovedveje og jernbanenet begrænset i forhold til mulighederne for rekreativ færdsel til fods og på cykel. Bane Danmark er lige nu i gang med at lukke mange af de mindre overkørsler på banestrækningen i Borris sogn. I den sammenhæng fjernes mange grus- og markveje, som i dag benyttes i markarbejdet. Færdslen over banestrækningen skal begrænses grundet sikkerheden og togførernes arbejdsmiljø. Denne lukning af overkørsler medfører, at muligheden for rundture i nærheden af banen bliver mere begrænset.

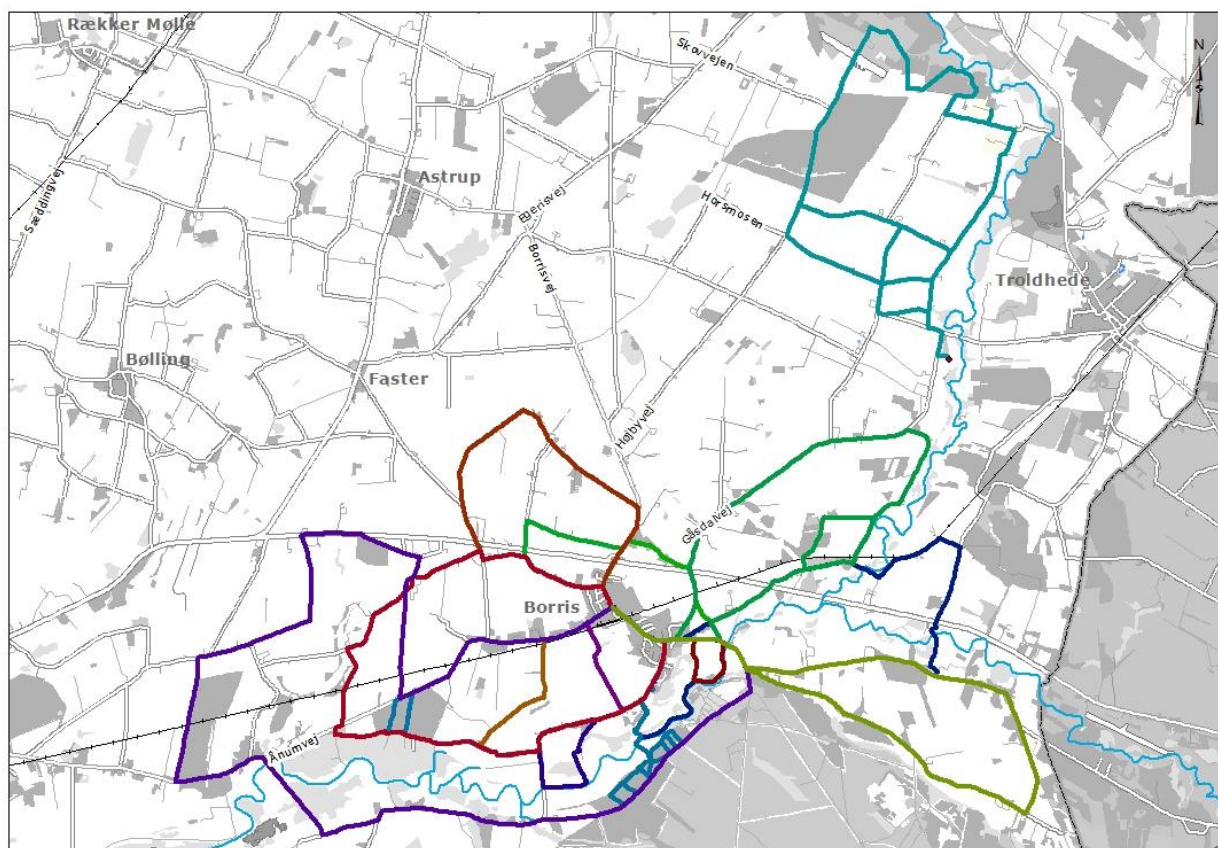
I kraft af det store Skjern Å genslyngningsprojekt fra 2004 er de rekreative muligheder langs Skjern Å veludnyttet på statens arealer. Arealerne langs den del af Skjern Å, som grænser op til Borris er privatejet. Lodsejerne langs Skjern Å vil generelt gerne give mulighed for, at man kan komme ned og gå langs Skjern Å, derfor er der gennem tiden blevet lavet flere spor. Der er også blevet genskabt en gammel spang over åen med støtte fra Realdania.

Øget adgang til det åbne land

Arbejdsgruppen i Borris udgøres af ældre lokalfødte lodsejere med et stort kendskab til udviklingen af landbrugslandskabet over tid, hvilket har givet et godt overblik over tidligere markveje, og hvor der er mulighed for at genskabe nye ruter. Arbejdsgruppen vil gerne anvende deres web-app, som værktøj til at kunne tilbyde områdets turister flere rekreative oplevelser end det populære laksefiskeri, som tiltrækker mange turister til byen. Arbejdsgruppen vil gerne arbejde videre på, at den nye web-app bliver det sted, hvor områdets turister kan hente information om indkøb, overnatning, parkering og rekreative cykel-, vandre- og løberuter.

I Borris er der i arbejdsgruppen et godt kendskab til adgangsreglerne i det åbne land, hvilket formentlig skyldes, at flere af lodsejerne er lokale ældre, som har været en del af Skjern Å genopretningsprojektet og kender til adgangsreglerne gennem tilblivelsen af Naturstyrelsens publikumsfaciliteter. De ved også hvilke veje der er fjernet. De nye ruter vil blive markeret på kort uden at spørge hver enkelt lodsejer med mindre, at ruten ligger tæt på beboelser. Der bliver i Borris mulighed for at kommentere ruterne i en periode før de endelig fastlægges.

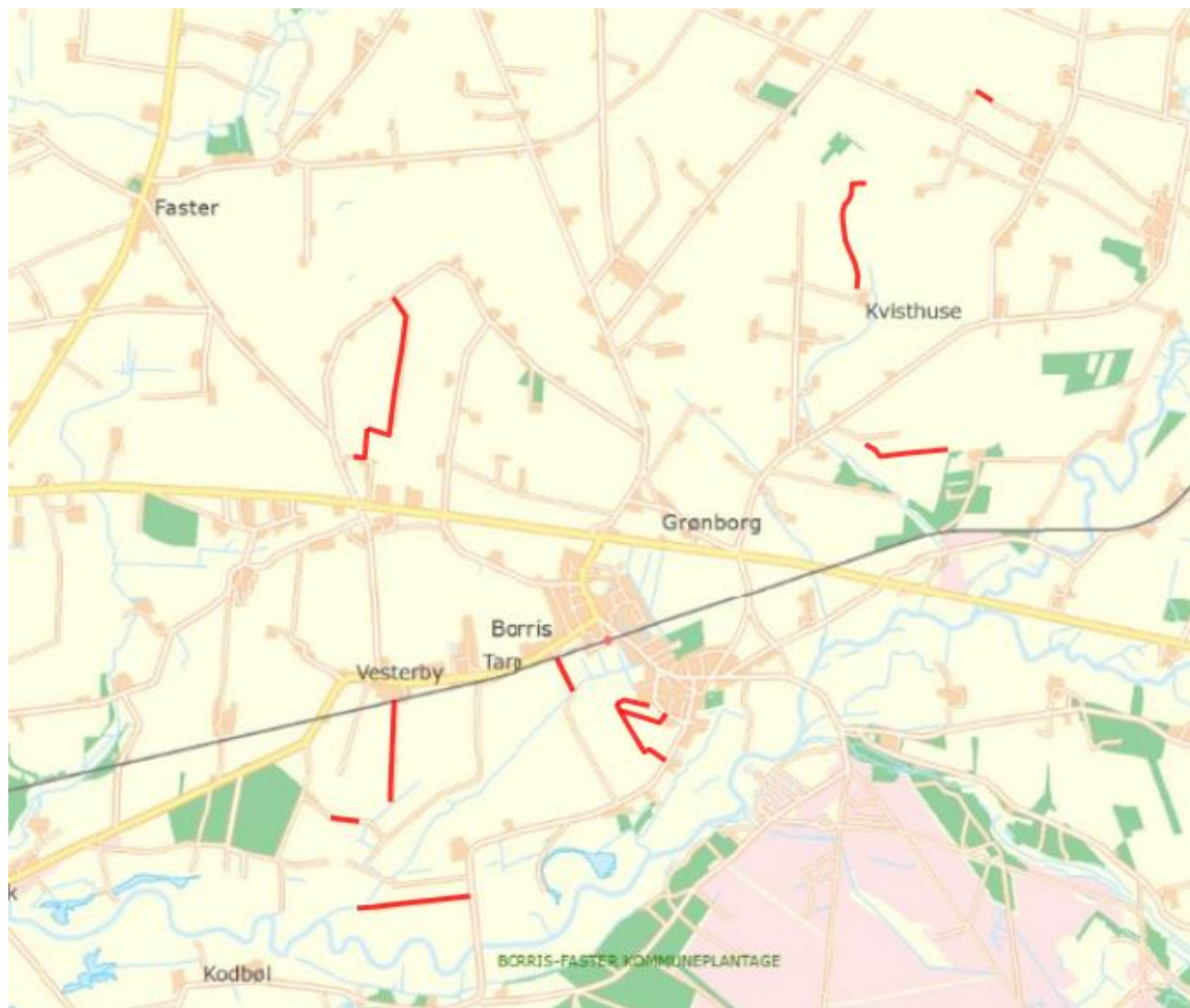
Stikort Borris:

©Geodatastyrelsen.

Øget adgang til det åbne land

Mistede adgangsveje i Borris

Kortet ovenfor viser de markveje, som er fjernet. Nogle af disse fjernede markveje har betydet, at adgang til små biotoper som vandhuller, grøfter, og skovbevoksninger og hedeareler er fjernet. Mistede markveje tæt på Borris by har gjort det sværere for byen hurtigt at kunne komme fri af vejnettet og ud i det åbne land. Enkelte steder har fjernelse af markvejene også betydet, at små rundture i området ikke længere er muligt.

4. Generelle betragtninger

I de fire områder har der, som tidligere nævnt, været en forskellig tilgang til opgaven. I projektmæssig sammenhæng har dette været en styrke, da det jo i høj grad afspejler den virkelighed der vil være i det fremadrettede arbejde i Ringkøbing-Skjern Kommunes øvrige sogne og også i sogne landet over.

Det kunne være særdeles interessant at undersøge, om adgangsreglerne er lige så ubekendte landet over – både blandt lodsejere og blandt dem som benytter adgangen til det åbne land.

Ligeledes kunne det være interessant at rette henvendelse til Danmarks Jægerforbund for at afdække, om det er den generelle holdning, at jagt og anden rekreativ udfoldelse i naturen ikke kan kombineres og hvordan man kan få en bedre forståelse for hinandens interesser, således at et gensidigt hensyn kan udvises.

Som det er nu, er det åbne land fuld af konflikter og disse løses ikke altid bedst lokalt.

Et forslag til at tage hul på denne konflikt kunne være, at man i fremtiden indarbejder hensynsfuld benyttelse af det åbne land i skoler/naturskoler, spejderbevægelsen og kommunal administration samt at det bliver en del af jagttegnsprøven og landmandsuddannelsen – så var startskuddet taget til at flere kommer ud i naturen på en god og sund måde.

De nedenfor nævnte punkter er betragtninger, vi har gjort under projektet:

- På markveje, hvor der er lovlig adgang jævnfør Naturbeskyttelsesloven, spørges lodsejer om vejen må markeres på kort. Dette medfører en del negative svar fra lodsejere, hvorfor vejen ikke markeres.
Fremgangsmåden med at spørge om lov, (hvor man har lov), kan have den dobbelt negative konsekvens, at tidligere "brugere" af vejen, nu ved at lodsejer ikke er interesseret i færdsel, hvorfor man i princippet fratager dem glæden ved at komme ud i bynær natur.
Naturoplevelsen er begrænset, hvis man ved, at man ikke er ønsket på en lokalitet.
- Der hvor lodsejere er gået positivt ind i projektet, og har åbnet for adgang på deres arealer/markveje, har det haft en smittende effekt på andre lodsejere.
- Det opleves, at især jægere sætter dagsordenen – både direkte på egen jord, men også indirekte overfor de landmænd de lejer jagtretten af. De presser landmændene ved at hævde, at markering med offentlig adgang (også der hvor der er adgang jævnfør Naturbeskyttelsesloven) skal afspejle prisen på jagtlejen.
- Meget få mennesker kender deres ret til at færdes på markveje. Der er opstået den opfattelse, at der må man ikke færdes, og er man i tvivl om sin ret, bliver man hellere væk.
Projektet har i de fire sogne sat fokus på adgangsregler i det åbne land – både hos ejer og benytter. Der har været en nyttig gensidig "opdragende" effekt, som med fordel kunne spredes ud til alle sognene i landet, således at det åbne land igen opleves og bruges i landdistrikterne.
- Lodsejere kan eje jord langt fra deres hovedbedrift. Der er en tendens til, at hvis lodsejeren bor i et andet sogn og ikke er et kendt ansigt i byen, så er det ikke så vigtigt at have accept til at markere vejen på et kort, som hvis lodsejeren bor i lokalområdet.
- Som følge af strukturudviklingen i landbrugserhvervet er markerne blevet større og derfor er markveje blevet fjernet. Dette er problematisk i forhold til at komme ud til den åbne natur og

tæt på landskabet. Det er de hyppige ture til bolignær natur der har meget stor værdi for dem der bor i landdistrikterne, men også set i relation til bosætning.

- Der er i Ringkøbing-Skjern Kommune opført mange vindmøller i det åbne land. Der er forskellig holdning til, hvordan en vindmølle opfattes. Et faktum er dog, at der til vindmøllerne skabes nye veje i det åbne land.
Opstilling af vindmøller er ofte en særdeles konfliktfyldt proces i landdistrikterne. Et forslag kunne være, at der i tilladelserne fra kommunerne stilles krav om at de nye veje der etableres i forbindelse med møllerne samtidig skaber nye forbindelsesveje i landskabet og ikke blot ender blindt ved møllerne.
- Kampagne omkring hvilke adgangsregler der gælder i det åbne land. En sådan kampagne kunne skabe gensidig respekt om det åbne land således at uheldige konfliktsituationer opstår. Mange landmænd ved fejlagtigt ikke, at der er offentlig adgang på markveje og §3-arealer og ”kommer til” at få skældt benyttet ud. Omvendt er der også eksempler på, at der ikke har været respekt for driften af agerlandet og tendens til at hundeejere i det åbne land ikke holder deres hunde i snor.
Landudviklerne har været i dialog med Landbrug & Fødevarer (Lone Andersen) omkring kampagne. Denne henvendelse kan følges op i samarbejde med Ringkøbing-Skjern Kommune.
- Det vil være hensigtsmæssigt, hvis kommunen går foran og viser vejen for, at der hvor der er lovlig adgang, der behøver man ikke lodsejers accept for at markere en rute på et offentligt kort. Herved løfter man konflikten væk fra landdistrikterne og placerer den i stedet på et højere niveau, hvor konflikten rettelig hører hjemme.
Denne model er benyttet i andre kommuner.
- I processen er der i de fire sogne vakt en interesse for at få fortalt sognets historie. I et af sognene er der blevet fundet meget materiale i det lokale arkiv, som man ønsker at arbejde videre med formidlingsmæssigt i borgerforeningen. Her vil man blandt andet fortsætte arbejdet i regi af ”Spor i landskabet”.

5. "Værktøjskasse" for etablering/markering af stier i landdistrikter

De nedenfor nævnte punkter skitserer, hvordan man kan yde hjælp til selvhjælp i sognene landet over. Uden en håndsrekning vil det være en uoverskuelig opgave, da kortværktøjer ikke er almen kendt, og fordi der tydeligt er en berøringsangst. Denne berøringsangst er opstået som følge af, at man i dag ikke nødvendigvis kender hinanden på landet. De fleste ejendomme i landdistrikterne huser personer som ikke har deres arbejdsliv på ejendommen/gården. Tidligere havde man ofte samarbejde omkring maskiner og markdriften.

Berøringsangsten er der også fordi mange i dag ikke kender til reglerne omkring færdsel i det åbne land. Man tænker fejlagtigt, at man kommer og beder om noget som lodsejer har ret til at nægte.

Nedenfor er beskrevet en fremgangsmåde og estimeret et tidsforbrug, med henblik på at kommuner landet over får noget konkret at vurdere opgavens omfang ud fra.

Det estimerede tidsforbrug er angivet med henblik på at opgaven kendes.

For at landdistrikterne kan løfte opgaven i de sogne der har interesse for det, bør kommunerne være behjælpelig på følgende måde:

- Stille kort til rådighed. A3 kort - men også kort i plakatstørrelse der viser hele sognet således der kan dannes et overblik. Kort som sogneforeningerne bør serviceres med omhandler:
 - Ejerforhold på markniveau (A3 i områder)
 - Luftfoto (A3 i områder samt plot over hele sognet)
 - Grundkort (A3 i områder)
 - Historiske kort (plot over hele sognet)

Estimeret tidsforbrug: 3 timer

- Der vil være behov for et indledende møde, hvor der fortælles om, hvordan der lokalt tages fat på opgaven. Herunder:
 - Forventningsafstemning. Det SKAL være sognene som står for den fremadrettede drift. Klar udmelding omkring hvad kommunen vil have mulighed for at levere (markeringspæle – piktogrammer – stenter – spang – bord-/bænkesæt).
 - Nedsættelse af bred arbejdsgruppe (se nedenfor)
 - Afholdelse af borgermøde i lokalt tilrettet form
 - Hvad kan man læse af de udleverede kort
 - Drøftelse af de forskellige typer rekreative stier.
 - Definere hvad der skal leveres fra sogne-/borgerforeningen for at et færdigt kort kan leveres retur (digitalt/folder)
 - Ønsker sogne-/borgerforeningen en folder, skal der også drøftes input til folderen og skabelonen skal afleveres

Estimeret tidsforbrug: 6 timer incl. forberedelse og kørsel

Deltagelse i borgermøde: 3 timer incl. forberedelse og kørsel

Øget adgang til det åbne land

- Der vil være behov for en form for dialog i processen. Omfanget vil være forskelligt afhængig af ressourcerne på området i den enkelte sogne-/borgerforening.
Estimeret tidsforbrug: 15 timer
- Der skal efterfølgende regnes med et ressourceforbrug i form af at indtegne stierne digitalt. Kan variere afhængig af, hvor mange stier man ønsker at markere i de enkelte sogne.
Estimeret tidsforbrug: 6 timer
- Afklaring af om kommunen laver opsætning til folder. Redigering af tekst og billeder (papir).
(Estimeret tidsforbrug: 5 timer)
- Der bør opfordres til, at der i sogne-/borgerforeningerne helt fra start nedsættes en bred arbejdsgruppe bestående af lodsejere og benyttetere i det åbne land.
Det er et stort arbejde at få besøgt mange lodsejere, og er der kun en enkelt der har ejerskab til opgaven, er man meget sårbar i processen, hvis noget uventet opstår – eller andre foreningsaktiviteter tager af ressourcerne.
Er projektet ”offentliggjort” i sognet, har sognet en forventning om at der hurtigt sker noget.